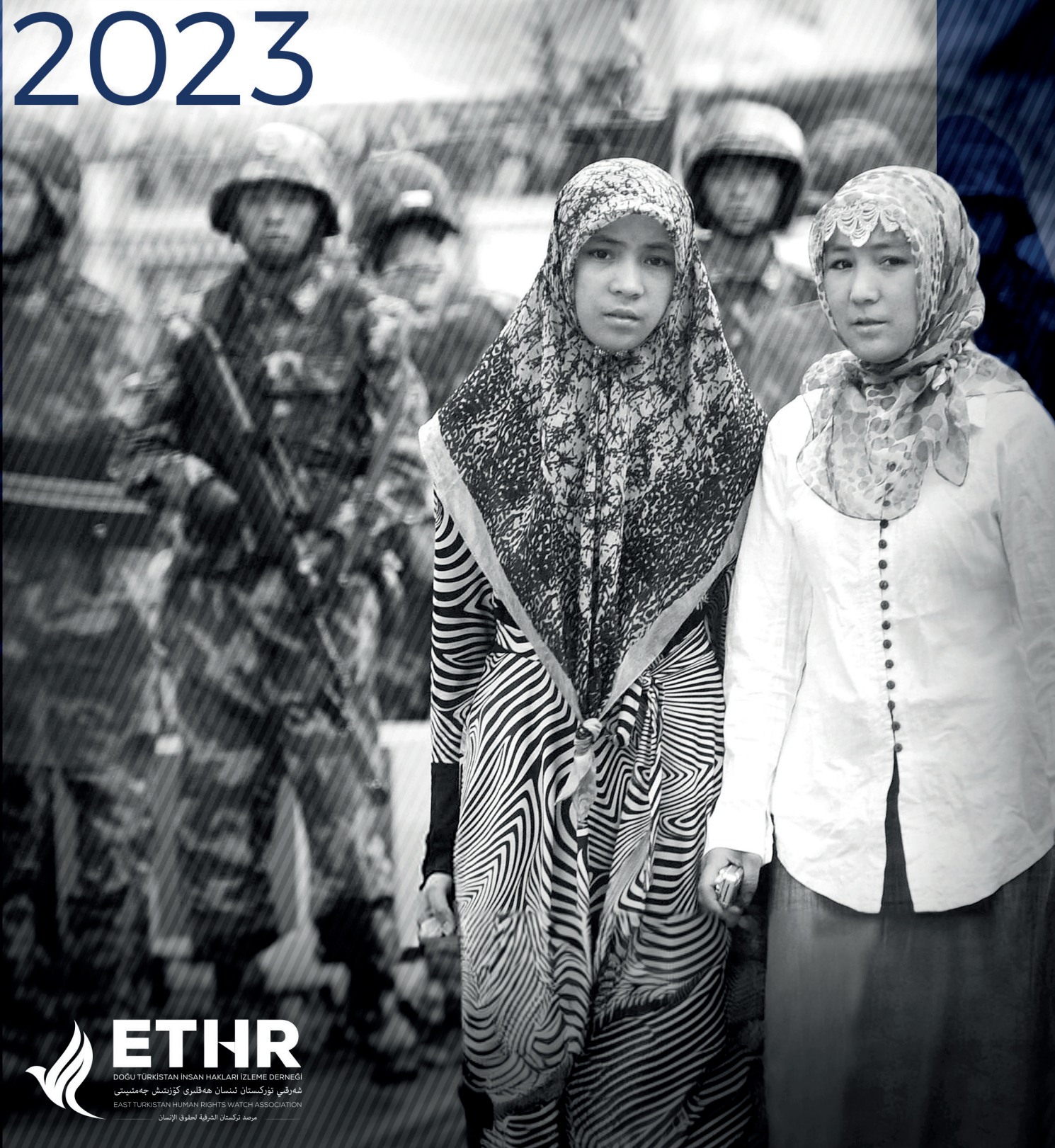

DOĞU TÜRKİSTAN İNSAN HAKLARI İZLEME DERNEĞİ KADIN RAPORU

2023

ETHR

DOĞU TÜRKİSTAN İNSAN HAKLARI İZLEME DERNEĞİ
شەرقىي تۈركىستان كىشىلىك ھەقلىرى كۆزىتىش جەمئىيىتى
EAST TURKISTAN HUMAN RIGHTS WATCH ASSOCIATION
مرصد تركستان الشرقية لحقوق الإنسان

ETHIR

DOĞU TÜRKİSTAN İNSAN HAKLARI İZLEME DERNEĞİ

شەرقىي تۈركىستان ئىنسان ھەقلىرى كۆزىتىش جەمئىيىتى

EAST TURKISTAN HUMAN RIGHTS WATCH ASSOCIATION

مرصد تركستان الشرقية لحقوق الإنسان

Genel Yayın Yönetmeni
ABDULAHAD UDUN

Araştırma Yönetmeni
SELİM VATANDAŞ

Hazırlayan
FEYZA PINAR YAŞAR

Sonu Okuma
YUSUF TURSUN
MERYEM MADTOKHTİYEVA

Editör
FEYZA PINAR YAŞAR

Tasarım
SELİN VATANDAŞ

Yayınlayan
ETHR

Sunuş

6

*Çin Devleti'nin Son Yıllardaki
Doğu Türkistan Politikaları*

8

*ÇKP Politikalarının
Kadınlar Üzerindeki Etkisi*

11

*Doğu Türkistanlı Kadınlara Karşı
İşlenen Suçlar*

13

*Doğu Türkistanlı Kadınlar Üzerinde
Uygulanan Baskıcı Politikaların İşlevi*

14

Dini ve Kültürel Asimilasyon

16

İÇİNDEKİLER

Zorla Evlendirme ve "Etnik Kaynaştırma" **17**

*Doğu Türkistanlı Hanelere Atanan
Çinli Memurlar* **18**

Köle İşçilik **19**

*Doğu Türkistanlı Kadınların
Kamp Şahitliği* **21**

*Doğu Türkistanlı Kadınların Bedenleri
Üzerinden Yapılan Nüfus Politikaları* **27**

*Doğu Türkistan'da Annelerinden
Ayrı Tutulan Çocuklar* **30**

Ne Yapılmalı? **31**

Sunuş

Han Çinli devlet memurları ile aynı yatağı paylaşmak zorunda bırakılmak, devlet tarafından uygulanan doğum kontrol yöntemleri ile rıza dışı tıbbi müdahalelere tabi tutulmak, Çinli güvenlik görevlileri tarafından cinsel şiddete maruz kalmak, etnik gruplar arası evlilik yapmaya zorlanmak, lise çağında insanlık dışı şartlarda zorla çalıştırmak üzere fabrikalarda tutulmak Doğu Türkistanlı kadınlara Çin devleti tarafından uygulanan insanlık dışı, ırkçı ve cinsiyetçi uygulamalardan sadece birkaçı. Doğu Türkistan'da yaşanan zulüm, baskı ve soykırım uluslararası kamuoyunda hukuki ve politik açıdan birçok perspektife yer verilerek çalışılmış ve hala çalışılmaktadır.

Bununla birlikte bölgede on yıllardır süren politik baskının aydınlatılmaya muhtaç önemli bir yüzü Doğu Türkistanlı kadınların yaşadıklarıdır. Çin devletinin asimilasyon politikasının sonucu olarak Müslüman ve Türkî etnik kimliklere sahip olmaları sebebiyle hedef haline getirilen Doğu Türkistanlı kadınlar, yaşanan zulmü kadın oldukları için de farklı boyutları ile tecrübe etmektedir. Varoluşları ve kimlikleri Çin devleti tarafından her parçasıyla kriminalize edilen Doğu Türkistanlı kadınlar, insanca, özgürce ve inandıkları şekilde yaşamak istedikleri için hayatlarına mal olan bir mücadele vermek zorunda kalmaktadır. Kadın olma deneyiminin getirdiği ortak zorlukların yanında Doğu

Türkistanlı özgür bir kadın olarak hayatta kalabilmek için emsalsiz bir mücadele veren Doğu Türkistanlı kadınların maruz kaldıkları baskı, zulüm ve hak ihlalleri şüphesiz ki kamusal alanda daha büyük ses getirmesi ve karşı çıkılması gereken bir meseledir. Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği olarak

Doğu Türkistanlı kadınların yaşadığı zulme daha fazla dikkat çekebilmek, bölgede yaşayan kadınların tecrübesini kamuoyuna sunarak aydınlatabilmek ve insani bir sorumluluk olarak bu zulme karşı çıkmak için yapılabilecek sivil toplum çalışmalarını

“
Doğu Türkistanlı kadınlar, insanca, özgürce ve inandıkları şekilde yaşamak istedikleri için hayatlarına mal olan bir mücadele vermek zorunda kalmaktadır.

kamuoyuna sunmak adına bu raporu hazırladık. Çin devleti tarafından uygulanan sansür ve kısıtlamalar sebebiyle bölgeden şeffaf bir şekilde bilgi alınmaması; işlenen hak ihlallerinin ancak ulaşılabilen küçük bir kısmına yer verilerek aktarılmasına sebep olmaktadır. Bu politikaların sonucunda yaşanan hak ihlallerinin Doğu Türkistan'da tam olarak kaç insanın hayatını etkilediği ve

bu insanların hayatında tam olarak ne gibi sonuçlar doğurduğu bilinmemektedir. Ancak bu suçların ve hak ihlallerinin sadece ulaşılabilen kısmı dahi bölgede ne kadar büyük bir insanlık suçu yaşandığını gözler önüne sermektedir.

Çin Devleti'nin Son Yıllardaki Doğu Türkistan Politikaları

2014 yılında Çin Komünist Parti (ÇKP) hükümeti tarafından faaliyete geçirilen "Aşırılığa Karşı Sert Mücadele Kampanyası", ÇKP yönetiminin Doğu Türkistan'da uyguladığı güvenlikleştirme politikalarının çatısını oluşturmaktadır. Bu kampanya ÇKP hükümetinin "terörle mücadele ve kamu düzenini sağlama" adı altında başlattığı bir dizi baskıcı önlem ve yaptırımları içermektedir.¹ Kam-

panyanın ÇKP tarafından kamuoyuna sunulmasıyla birlikte Çin devleti, tarih boyunca Doğu Türkistan bölgesinde yürüttüğü Çinlileştirme, entegrasyon ve asimilasyon kampanyalarının daha da sert bir yüzünü gösterdi. Bu yeni dönemde atılan adımlar ile yüksek teknoloji ve sıkı denetim yoluyla Doğu Türkistan'da yaşanan baskı, keyfi tutuklamalar, kültürel asimilasyon ve insan hakları

Güvenikleştirme kavramı uluslararası ilişkilerde devletlerin politik ve toplumsal meseleleri "güvenlik" meselesine dönüştürerek ulusal bir söylem inşa etme sürecini ifade eder. Daha önceleri bir güvenlik tehdidi olarak görülmeyen veya çözülmesi için olağanüstü araçlara ihtiyaç duyulmayan meseleler, nesnel olarak tehdit olsa da olmasa da devletler tarafından beka ve güvenlik problemi olarak sunulabilir. Çin Devleti'nin Doğu Türkistan meselesine ve Uygur davasına yaklaşımındaki dönüşüm, bu sorunun bir anda ulusal güvenlik meselesi haline getirilmesi ve çok sert önlemler alınması Çin devletinin güvenikleştirme politikasını ortaya koymaktadır.

ihlalleri hiç olmadığı kadar ivme kazandı. Bunun yanı sıra 2017 yılından itibaren yeni bir asimilasyon aracı olarak toplama kampları yaygın bir şekilde Doğu Türkistan topraklarında kurulmaya ve kullanılmaya başlandı.ⁱⁱ Kampanya ile birlikte sertleşen gözetim ve kontrol mekanizmaları bölgedeki çeşitli güvenlik birimlerinin arttırılmasına, telefon, bilgisayar ve dini, milli materyallerin sürekli denetlenmesine ve elde edilen verilerin keyfi bir biçimde suç kanıtı olarak kullanılmasına sebep olmuştur.ⁱⁱⁱ

Bölgede dramatik bir şekilde artan insan hakları ihlalleri, 2017 yılında uluslararası kamuoyu ve insan hakları örgütlerinin görmezden gelemeyeceği bir noktaya gelmiştir. Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurların ve diğer Müslüman etnik grupların ansızın ortadan kaybolduğu veya kendilerinden uzun süredir haber alınamadığı yönündeki iddialar, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından gündem edilmiştir. Doğu Türkistan üzerine çalışan insan hakları izleme örgütlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının konuyu daha çok

gündem etmesi ve haberlerin artması ile bölgede yaşanan hak ihlalleri dünya çapında duyulmaya ve daha çok gün yüzüne çıkmaya başlamıştır.

Bu ihlallerin içerisinde keyfi olarak alıkonularak toplama kamplarına hapsedilme¹, işkence, zorla asimilasyon, köle işçilik, keyfi tutuklama, cinsel şiddet, zorla kısırlaştırma ve soykırıma varan birçok suç bulunmaktadır. Bağımsız insan hakları gruplarının ve sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra ABD, Kanada, Belçika, İngiltere, Fransa, Hollanda, Tayvan, Litvanya, Çek gibi birçok ülke ve Avrupa Parlamentosu Doğu Türkistan'da yaşananların insanlığa karşı suç ve soykırım kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir.

Doğu Türkistan, Çin devletinin baskı ve şiddete dayanan dini ve milli asimilasyon politikalarını gizleme çabası sebebi ile haberleşme imkanları açısından zayıf bir bölgedir.^{IV} Çin devletinin yoğun sansür ve baskısına rağmen son yıllarda bölgede artan zulme karşı duran bir kamuoyu ve insan hakları gündemi oluşmaktadır. Kamplardan kurtulanların, yurtdışına çıkabilen Doğu Türkistan-

lıların tanıklıklarının yayımlanması ve 2022 yılında Xinjiang polis raporlarının^V ifşa edilmesi bölgede yaşanan insan hakları ihlallerine dair somut kanıtların oluşmasını sağlamıştır.

Çin devletinin suçlamaları tamamen reddetmesine karşın, aksi yönde somut delil oluşturan devlet belgelerinin de ifşa edilmesi ÇKP yönetiminin güvenilirliğini ciddi anlamda zedelemiştir.^{VI} Terörle ve aşırılıkla mücadele kapsamında halkı yeniden eğitmek ve ayrılıkçı fikirlerden uzaklaştırmak için alındığı söylenen önlemler gerçekte baskı ve şiddet ile Doğu Türkistan halkını Çinlileştirmeyi hedefleyen bir nüfus mühendisliği projesi olarak işlemektedir.^{VII} Nitekim önceleri varlığı dahi Çin devleti tarafından reddedilen^{VIII} ancak daha sonraları ortaya çıkan belgeler sonucunda terörle mücadele kapsamında kurulduğu iddia edilen "yeniden eğitim merkezlerinin" gerçekte hapisanelerden ve toplama kamplardan farklı bir işleyişe sahip olmadığı kolektif dokümanlar ışığında ortaya çıkmıştır.^{IX}

Aşırılığa Karşı Sert Mücadele Kampanyası, Mayıs 2014 tarihinde ÇKP hükümeti tarafından terör, aşırılıkçılık ve ayrılıkçlıkla

¹ Keyfi tutuklama ifadesinin kullanılma sebebi, Çinli güvenlik yetkililerinin toplama kamplarına alınan birçok Doğu Türkistanlı'ya gerekçe olarak yurtdışına çıkmak, ibadet etmek, dini ve milli kimliği temsil eden bir hayat tarzına sahip olmak gibi sebepler sunmasıdır. Bu sebeplerin herhangi bir hukuki dayanağı yoktur.

mücadele adı altında Doğu Türkistan eyaletlerinde başlattığı güvenlikleştirme politikalarını ifade eder. Bu kampanya doğrultusunda ulusal güvenliğini sağlamak iddiasıyla Doğu Türkistan'da aşırı güvenlik önlemleri alındığı ve sıkı gözetim sistemleri kurulduğu bilinmektedir. Bu politikaların, ÇKP hükümeti tarafından etnik ve dini ayrımcılık temelli baskı ve asimilasyonun bir aracı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Çin hükümeti, Doğu Türkistanlıların radikalleştiği ve "İslami terörün" arttığı iddiasını acil bir sorun olarak tanımlayarak, özellikle 2014 yılından itibaren Doğu Türkistan'da yaşayan toplulukları dini ve etnik kimlikleri yüzünden kriminalize etmeye başladı.^x Daha önceleri politik ve ekonomik bir "sorun" olarak ele alınan Doğu Türkistan meselesi Çin'in yeni güven-

likleştirme politikaları etkisinde sert müdahale edilmesi gereken bir acil güvenlik sorunu olarak çerçevelenmeye başlandı. Çin'in Doğu Türkistan'da yaşananlara dair yürüttüğü politikaların dönüşümünü anlamak açısından güvenlikleştirme kavramı önemlidir. Nitekim Xi Jinping yönetimiyle birlikte "Uygur sorunu" artık terörle mücadele sorunu olarak lanse edilmeye başlanmış ve dijital kitle gözetim sistemi "Halkların Teröre Karşı Savaşının" bir aracı olarak sunulmuştur. Bu sürecin bir sonucu olarak, Çin devletinin Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurlara ve diğer Müslüman kadınlara karşı tutumu, onları sürekli denetleme, kontrol altında tutarak özgür bir birey olma ve eyleme potansiyelini yok sayma, yeniden bir özne olarak inşa etme ve zorla asimile etmeye yönelik olmuştur.^{xi}

ÇKP Politikalarının Kadınlar Üzerindeki Etkisi

Çin hükümetinin yeni dönem güvenlik ve terör politikaları izinde sürekli gözetlenen, disipline edilen, sesleri kısılan ve çeşitli şiddet mekanizmaları ile cezalandırılarak itaatkâr, sorgulamayan Çinli kimliğini benimse-

miş vatandaşlar haline getirilmeye çalışılan Doğu Türkistanlı kadınların özgün kimlikleri ve varoluşları adeta yok sayılmaktadır. Çin hükümeti, bu politikalar çizgisinde makbul vatandaşlar yaratmak ve eyleme potan-

siyelini kendi sınırlarına çekmek için Doğu Türkistanlı kadınların kimliklerini yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. ÇKP hükümeti bu disipline etme sürecinin bir parçası olarak insanın insanca yaşamasının teminatı olan haklarını ihlal etmekte; kadınların inanç, düşünce ve cinsel özgürlüğünü baskılamaktadır. Çin hükümeti; özel hayat, kişisel alan kavramlarını tanımayan ve toplumun temel organik birimi olan aileye sürekli müdahalede bulunan güvenlik politikalarının şiddetini sürekli arttırarak soykırım kapsamına giren insan hakları ihlallerinin işlenmesine zemin hazırlamıştır. Bu sebeple Çin hükümetinin Doğu Türkistan bölgesinde işlediği insan hakları ihlallerinin ve ÇKP politikalarının dönüşümü birbiriyle yakından ilişkilidir.

Doğu Türkistanlı kadınlar, son on yıldır Çin hükümeti tarafından Çinlileşmedikleri ve uyum sağlamadıkları takdirde yok edilmek üzere muamele görmektedirler. ÇKP hükümeti, Doğu Türkistanlı kadınlara şiddet ve baskı uyguladığı, kadın hakları da dahil olmak üzere birçok farklı alanda hak ihlalleri uyguladığı yönündeki eleştirileri kabul etmemekte ve bu uygulamaların eğitim ve terörle mücadele sürecinin bir parçası olduğunu öne sürmektedir. Doğu Türkistanlı kadınların temel yaşam haklarının ihlal edildiği, toplama kamplarına hapsedildiği, çocuklarından ayrı tutulduğu,

kendi bedenleri üzerinde karar alma haklarının engellendiği, cinsel şiddete maruz bırakıldığı, inanç ve fikir özgürlüklerinin yok sayıldığı ve bizatihi yaşam tarzlarının kriminalleştirdiği bir düzlemde Çin devleti Doğu Türkistanlı kadınların varoluşunu açıkça hiçe saymaktadır.

ÇKP hükümetinin güvenlikleştirme politikaları altında çeşitli şiddet mekanizmalarını araçsallaştırması, özellikle kadınlar ve kız çocukları için ölümcül ve insanlık dışı sonuçlar doğurmuştur. Doğu Türkistanlı kadın ve kız çocuklarına karşı kullanılan baskı mekanizmalarının kültürel asimilasyon, dini asimilasyon, kadının bedensel otonomisine saldırı ve cinsel suçlar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Çin hükümetinin terör ve güvenlik politikalarının kadınlar üzerinden incelenmesi; kadınların kimlikleri, bedenleri ve aile kurumu hedef alınarak Doğu Türkistan bölgesinin nasıl asimile edilmeye çalışıldığını anlamak açısından da özel bir önem taşımaktadır.

Bu rapor, insan hakları ihlalleri ile ilgili bir inceleme çerçevesinde, temelde birincil ve ikincil kaynakların sistematik bir şekilde incelenmesi yöntemi üzerine kurulmuştur. Bu metodoloji, detaylı ve kapsamlı bir analiz yapabilmek amacıyla farklı kaynak türlerinin entegrasyonunu hedefler. İncelemelerimiz, devlet onaylı informal kaynakları, resmî açıklamaları,

sızdırılan ve haberleştirilen raporları, uluslararası insan hakları ihlali haber kaynaklarını ve doğrudan insan hakları ihlallerine maruz kalan kadın ve kız çocuklarının şahitliklerini ve beyanlarını içerir.

Bu inceleme kapsamında birincil kaynaklar, doğrudan olayların içinde yer almış olan kişilerin, insan hakları ihlallerine maruz kalan kadın ve kız çocuklarının kendi ifadelerini içerir. Bu ifadeler, bireylerin yaşadığı deneyimleri ve gözlemleri aktardığı sözlü ve yazılı beyanlardan oluşmaktadır. Bu tür ifadeler, olayların gerçek zamanlı ve kişisel bir perspektiften anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. İkincil kaynaklar, doğrudan olayın içinde yer almamış gözlemciler, araştırmacılar ve gazeteciler gibi üçüncü taraflar tarafından sunulan bilgileri içerir. Bu kaynaklar arasın-

da devlet onaylı informel kaynaklar, resmî açıklamalar, sızdırılan ve haberleştirilen raporlar, uluslararası haber kaynakları yer alır. Bu kaynaklar, geniş bir perspektif sunarak olayların ve insan hakları ihlallerinin farklı yönlerini ele almamıza olanak tanır.

Bu metodoloji, birincil ve ikincil kaynakların bir arada kullanılmasını ve çeşitli perspektifleri içermesini hedefler. Analizler, bu farklı kaynak türlerinin uygun şekilde sentezlenmesi ve değerlendirilmesi yoluyla, insan hakları ihlallerine ilişkin daha kapsamlı bir resim sunma amacını taşır. İlgili kaynaklardan elde edilen verilerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi, analiz edilmesi ve yorumlanmasıyla bu raporun sonuçları ve sonuçları oluşturulmuştur.

Doğu Türkistanlı Kadınlara Karşı İşlenen Suçlar

2010'ların başlarından itibaren Sincan Uygur Özerk Bölgesi (XUAR) yetkilileri tarafından "İslami aşırılıkla mücadele" kapsamında başkent Urumqi başta olmak üzere tüm kamusal alanlarda artan başlatılan dini kısıtlamalardan, 2017 yılı itiba-

riyle Doğu Türkistan'ın çeşitli bölgelerine yayılan toplama kamplarında yaşanan işkencelere kadar Doğu Türkistanlı kadınların maruz kaldığı birçok insan hakkı ihlali çeşitli medya kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları tarafından belgelenmiştir. ÇKP

yönetiminin özellikle son on yıl içerisinde artan baskısı Doğu Türkistanlı kadınların hayatlarının her alanında hak ihlallerine maruz kalmasına sebep olmuştur. Bu işlenen suçlar, insan hakları kapsamında aşağıda sınıflandırıldığı gibi beş temel kategoride incelenebilir.

a. Dini Asimilasyon

- a.1. Başörtü, peçe gibi dini kıyafetlerin yasaklanması
- a.2. Kadınların camilere girmesinin yasaklanması
- a.3. Dini pratiklerin ve ibadetlerin engellenmesi
- a.4. Alkol kullanmaya zorlama

b. Kültürel Asimilasyon

- b.1. Anadilde konuşmanın yasaklanması
- b.2. Milli kıyafetlerin yasaklanması
- b.3. Milli geleneklerin kısıtlanması

c. İşkence

- c.1. Çıplak arama
- c.2. Zorla saçların kazıtılması
- c.3. Psikolojik baskı ve tehdit
- c.4. Ayrımcılık ve aşağılama

d. Cinsel Şiddet

- d.1. Kısırlaştırma, kontraseptifler verilmesi
- d.2. Zorla kürtaj
- d.3. Cinsel şiddet, tecavüz
- d.4. Zorla evlendirme

e. Temel İnsan Haklarının İhlali

- e.1. Zorla çalıştırma
- e.2. Keyfi tutukluluk
- e.3. Aç bırakılma
- e.4. Zorla medikal müdahaleler
- e.5. Zorla denek olarak kullanma
- e.6. Mahremiyet hakkının ihlali
- e.8. Çocuk Hakları ve aile yaşam hakkının ihlali

Doğu Türkistanlı Kadınlar Üzerinde Uygulanan Baskıcı Politikaların İşlevi

Toplama kampları; “yeniden eğitim” adı altında uysallaştırmak, itaatkarlaştırmak, yeniden kimlik inşa etmek ve Çin propagandasını dikte etmek için Çin devletinin kurduğu temel yapıtlardan biridir. Kamplardan kurtu-

lanların aktarımları, bu faaliyetlerin Çin devletinin sunmaya çalıştığı şekilde mesleki eğitim veren ve eğitim yoluyla uygar bir dönüşüm yaratmayı hedefleyen tesisler olmaktan çok uzak olduğunu ve apaçık bir be-

yin yıkama, fiziksel ve mental baskı ile bireyleri kontrol etme, sorgulamaya hiçbir alan tanımayacak şekilde endoktrine etme merkezleri olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Sürekli dinletilen marşlar, izletilen videolar, tekrarlanarak adeta zihinlere zorla kazınan sloganlar bireylerin rasyonel ve eleştirel düşünmesini engellemeye, bireysel otonomisini silmeye, özgürce karar alma yetisini ekarte etmeye hizmet etmektedir. Bu kamplarda zorla tutulan Doğu Türkistanlılar, sistematik baskıyla dönüştürülerek Çin devletinin adeta bir ürünü olmaya zorlanmaktadır. Bu zihinsel hapsedilme hali sürekli gözetlenme, her hareketin denetlenmesi, bireyin oturup kalkması ve tuvalete gitmesine kadar her davranışının sınırlandırılması ile başlatılmakta, bedenlerinin zorlu şartlarla zayıflatılması, fiziksel otonominin azaltılması ile de pekiştirilmektedir.

Bölgede süre gelen denetim ve endoktrinasyon politikaları, yüksek teknolojiye sahip bir gözetleme sistemi altında XUAR yetkilileri tarafından sürekli izlenen ideolojik ve etnik bir kontrol yaratmaya hizmet etmekte-

dir. Bu kontrol sisteminin Doğu Türkistan sınırlarını da aşarak internet ve çeşitli gözetim ağları üzerinden, Doğu Türkistan'ı terk etmek zorunda kalmış bireyleri dahi takip etmesi, Doğu Türkistanlı kadınların toplama kamplarından kurtulduktan sonra dahi büyük bir panik, güvensizlik ve sürekli gözetlenme hissi ile yaşamasına sebep olmaktadır. Doğu Türkistan'ı terk etmek zorunda kalan kadınların akrabalarının da Çin devleti tarafından gözetlenmesi ve kimi zaman cezalandırılması, bölgeyi terk edenlerin üzerine ciddi bir sorumluluk ve vicdan azabı yüklemekte, barındırdığı muhtemel tehlikeler sebebiyle Doğu Türkistan'da kalan akraba ve dostları ile iletişime geçememelerine sebep olmaktadır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan yüzlerce Doğu Türkistanlının şahitliği ile Çin hükümetinin, devlet tarafından görevlendirilmiş çeşitli kişilerle Uygur Diasporasını da tehditler ve şantajlar altında kontrol etmeye, bölgeye geri dönmeye, yurt dışında yaşayan Doğu Türkistanlılar hakkında bilgi toplamaya zorladığı ortaya çıkmıştır.^{XII}

Dini ve Kültürel Asimilasyon

Doğu Türkistanlı kadınların başörtülerini, peçelerini, nikaplarını çıkarmaları için yapılan devlet propagandası uzun yıllardır süren bir Çin devlet politikası olarak "gericilikle mücadele" adı altında sürmekteydi.^{XIII} Daha önceleri propaganda ve teşvik yoluyla direkt olmayan bir biçimde müdahale edilen Müslüman kadınların giyimi, son on yılda direkt müdahale edilen bir alan olmuştur. Ağustos 2014 tarihinden itibaren Doğu Türkistan'ın başkentinde Müslüman Doğu Türkistanlı kadınların peçe takmaları, çeşitli örtünme biçimleri ile halk otobüslerini kullanmaları yasaklanmıştır.^{XIV} Bu dönemden itibaren İslami giyim, direkt olarak terörizm ve aşırılıkla ilişkilendirmeye başlanmıştır. Artan baskının altında yatan en büyük faktör Çin hükümetinin 11 Eylül sonrası dünyada ivme kazanan Küresel Terörle Savaş kampanyası doğrultusunda çerçevelediği yeni politik tutumudur.^{XV} Bu yeni çerçeve, tarih boyunca Çin tarafından Doğu Türkistan'da yaşayan Müslüman Türki toplulukları asimile etmeye yönelik atılan adımların radikalleşmesine sebep olmuştur. Daha önceleri "gericiliğin" göstergesi olarak lanse edilen burka, nikap, peçe gibi çeşitli örtünme biçimleri yeni dönemde ÇKP yönetimi tarafından terör ve aşırılık sembolü olarak sunulmuştur.

Çin devletinin uzun yıllardır benimsediği toplumsal politikalarla, başörtülü Doğu Türkistanlı kadınları dönüştürmeye odaklandığı ve dini bir asimilasyon gerçekleştirmeyi hedeflediği bilinmektedir. Bu politikalar doğrultusunda çeşitli medya araçları ve devlet organları üzerinden "modernleşme" ve "entegrasyon" söylemleri üretilerek Doğu Türkistanlı kadınların dini inançlarının ifadesi olan başörtülerini çıkarmaları teşvik edilmiştir. 2011 yılında Çin devleti tarafından bir multimedya girişimi olarak sunulan "Güzellik Projesi", Doğu Türkistanlı kadınların dini ve milli giyimlerini değiştirmeye "teşvik eden" ve güncel moda adaptasyonuna iten birçok programı barındırmaktadır.^{XVI}

Bölgede devlet eliyle halka açık moda şovları düzenlenerek Müslüman Doğu Türkistanlı kadınların, "modern kültüre uygun yaşayan" kadınlar olmaları için sosyal teşvikler yapılmakta, giyim tarzı ve moda anlayışı bir "modernleşme" ve "uyumlu" olma göstergesi olarak kadınlara sunulmaktadır. Doğu Türkistanlı kadınların bu program doğrultusunda bir öncesi ve sonrası arasındaki farkı kıyaslayan bir "transformation/dönüşüm" yaşaması özendirilmektedir.^{XVII} Bu proje, Çin devletinin Doğu Türkistanlı kadınları dini olarak asimile etmek

adına giyim ve hayat tarzı alanında-ki özgürlüklerini ve öznel tercihlerini dahi baskılamaya ve kontrol etmeye çalıştığı açık bir göstergesidir. Proje kapsamında Doğu Türkistanlı kadınlar aynı zamanda kosmetoloji alanında kariyer yapmaya yönlendirilmektedir. Bu sayede dini yaşam pratiklerinden uzaklaşmış, güzellik

standartlarına uyumlu hale getirilmiş, örtünmeyen “modern” kadınlar olmak üzere mesleki eğitimleri almaları amaçlanmıştır. Doğu Türkistanlı kadınların adeta ÇKP hükümetinin tornasından geçirilerek tek tip ideal Çinli vatandaşlara dönüştürmesi hedeflenmektedir.^{XVIII}

Zorla Evlendirme ve “Etnik Kaynaştırma”

ÇKP hükümetinin 2014 sonrası Doğu Türkistanda değişen politikalarının kadınlar ve kız çocukları üzerindeki en büyük etkilerinden biri devlet tarafından zorlanan ve baskıyla teşvik edilen etnik gruplar arası evliliklerdir.^{XIX} Her ne kadar Çin hükümeti etnik gruplar arası evliliklerin etnik birliği ve sosyal istikrarı sağladığını söylese de veriler bu evliliklerin Çin hükümetinin Uygurları asimile etmek üzere sistematik olarak uyguladığı nüfus politikanın bir ürünü olduğunu göstermektedir.^{XX} Bu politika Doğu Türkistan’da yaşanan insan hakları ihlallerinin cinsiyet temelli yönünü de açığa çıkarmaktadır.

“Kardeş Aile Politikası” ismi verilen büyük çaplı sosyal politika kapsamında, Çin hükümeti tarafından belirlenen Han Çinlileri, Doğu Türkistanlı Müs-

lüman kadınlarla evlendirilmektedir. Bu politika doğrultusunda Doğu Türkistanlı kadınlar, ailelerine veya kendilerine yönelik tehditlerle veya maddi teşviklerle bu evliliklere itilmektedirler. Bu program, Doğu Türkistan nüfusunu asimile etme, milli ve dini kültürü zayıflatarak halk üzerindeki etkisini kaybettirme ve Çinli kimliğini benimsetme gibi sonuçlara gebe bir programdır. Zorla gerçekleştirilen bu evlilikler sonucunda, Doğu Türkistan toplumunda kültürel bütünlüğün bozulması, milli kimliğin zayıflaması ve nesiller arasında bir dil ve kültür kaybına yol açılması gibi sonuçlar doğması muhtemeldir.

Çin devleti, Xi Jinping tarafından yeni dönem olarak adlandırılan dönemde sunduğu politikalarla birlikte etnik çeşitliliğin olduğu birçok bölge-

de etnik gruplar arası evliliği teşvik etmek üzere forumlar düzenlemiş ve birçok açıklamalarında birlik olmak adına bu evliliklerin arttırılması gerektiğini vurgulamıştır. Etnik gruplar arası “Temas, Mübadele ve Kaynaşmayı” arttırma çabası olarak sunulan ve entegrasyonu arttırmak amacıyla teşvik edildiği ifade edilen bu evliliklerin Doğu Türkistanlıları, kendi topluluklarından ve kültürel bağlarından kopararak asimile etmeye hizmet ettiği görülmektedir. Bu politika entegrasyon ve bir olma söylemi ile çerçevelense de ÇKP hükümetinin yeni dönem politikalarına bütüncül

olarak bakıldığında asimilasyon ve Çinileştirme projesinin bir parçası olduğunu görmek mümkündür. Çin hükümeti tarafından teması arttırarak etnik gruplar arası gerilimi azaltmayı ve uyum sağlamayı hedeflediği iddia edilen bu politika “birlik olmuş bir Çin halkı” söylemi içerisinde tek sesli ve hiçbir etnik, kültürel, dini farklılığa alan açmayan bir toplum oluşturmaya sebep olmaktadır. Bu politika doğrultusunda Çin hükümeti tarafından etnik gruplar arası evliliklere ekonomik ve sosyal teşvikler sunulmaktadır.^{XXI}

Doğu Türkistanlı Hanelere Atanan Çinli Memurlar

İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne göre, “Kardeş Aile” politikası doğrultusunda 2016 yılında 100 bin Çinli yetkili tarafından gerçekleştirilen zorunlu ziyaretler, 2017 Aralık ayı itibariyle 1 milyon üzeri yetkiliyle yapılmaya başlanmıştır.^{XXII} Bu ziyaretler başta 2 aylık periyotlarla gerçekleştirilirken, 2017 Aralık itibariyle evlerde bir hafta ve üzeri zorunlu yatılı kalma uygulamalarına dönüştürülmüştür. Gidererek şiddetlenen ve özel alanı daha fazla istila eden bu politikaya karşı Doğu Türkistanlıların herhangi bir itiraz hakkı olduğuna dair bir delil veya

örnek bulunamamıştır. Bu zorunlu ziyaretler sırasında sosyal medyada paylaşılarak raporlanan fotoğraflarda Çinli yetkililerin, mahremiyet hakkını ihlal edecek şekilde özel hayata her açıdan müdahale ettiği, ev içi faaliyetlere zorla dahil olduğu görülmüştür. Doğu Türkistanlı ailelerin ve özellikle eşleri toplama kamplarında kalan kadınların bu Çinli “akrabalar” ile yemeklerini ve yataklarını paylaşmaya zorlandığı, çocuklarını onların gözetiminde eğitmek ve beslemek zorunda bırakıldığı görülmüştür. Çinli “akrabaların” özel hayata dahil

olmasıyla ihlal edilen mahremiyet hakkı yanında, izinsizce paylaşılan bu görüntüler de özel hayatın gizliliği hakkını ihlal etmiştir.

“Kardeş Aile” politikası doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamaların, Doğu Türkistanlı ailelerin, kadınların ve çocukların emniyetini, mahremiyetini ihlal etmesi yanında özel hayata politik bir motivasyonla açık bir şekilde müdahale etmesi de asimilasyonu derinleştirmektedir. Çin hükümetinin sosyal, politik, ekono-

mik ayırt etmeksizin her alanı istila eden asimilasyon ve Çinileştirme politikasının çarpıcı bir tezahürü olan bu politika özellikle eşleri kamplarda tutulan kadınları hedef almaktadır. Eşleri kamplara gönderildiğinde gözetlenmek adına Çinli yetkililerle birlikte kalma ihtimaliyle karşılaşan Doğu Türkistanlı kadınlar, bu durumu engellemek adına kimi zaman eşlerinden boşanmakta, kimi zaman ise baskı altında Çinli yetkililerle evlenmek durumunda kalmaktadır.

Köle İşçilik

Doğu Türkistanlı kadınlar ve özellikle yaşı genç olan kız çocukları ÇKP hükümeti tarafından köle işçiliğe mecbur bırakılarak zorla çalıştırılmaktadırlar. ÇKP yönetimi bölgede yarattığı gözetim ve toplama kampı sistemine hapsettiği kadınları iş gücü olarak kullanmakta ve bölgede yaşayan genç kızları baskı yoluyla ekonomik olarak kar elde edilecek bir insan kaynağı olarak değerlendirmektedir. 2023 yılında yürütülen soruşturmalar yerel liselerde okuyan kızların fabrikalarda işçi olarak zorla çalıştırılması için gizli antlaşmalar yapıldığını ortaya koymuştur. Bu duruma şahitlik eden ve anonim tutulmaları şartıyla ifade veren köy muhtarı ve fabrikanın güvenlik şefi dahil

dört kaynaktan aktarılan bir olayda 90 kadar Uygur liseli genç kızın, Çin tarafından işletilen bir tekstil fabrikasına kilitlenerek haftada 7 gün, günde 14 saat çalışmaya zorlandığı ortaya çıkmıştır. Çalışma koşullarının ve yoğunluğunun insanlık dışı olması yanında lise çağındaki Doğu Türkistanlı genç kadınların sık sık fiziksel ve sözlü tacize uğradığı kaydedilmiştir. Yerel yetkili makamların Doğu Türkistanlı ailelere çocuklarını fabrikalarda çalışmaya göndermeleri konusunda baskı yapmak üzere görevlendirildiği ifade edilmiştir.^{XXIII}

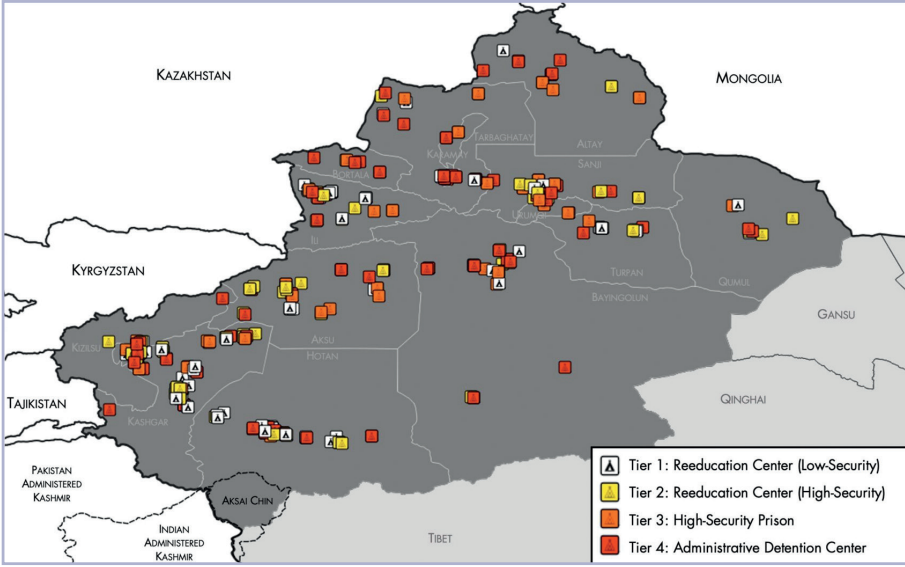
Bölgede çalışan kaynakların ifşa ettiği üzere, Çin’in kuzeybatısındaki Sincan bölgesinde, özellikle Hotan

şehrinde, Uygur kadınlar ve çocuklar, ailelerindeki tutuklu erkeklerin kayıp kazançlarını telafi etmek üzere ağır işlerde çalışmak zorunda bırakılmaktadır. Hotan'da bulunan Karakaş ilçesindeki Manglay karakolunda çalışan bir yetkiliye göre, yerel makamlar bölgeden çok sayıda kadın ve çocuğu emek yoğun görevlerde bulunmaları için Aksu şehrine göndermiştir. Anonim olarak konuşan memur, küçük çocukları olan birçok ailenin son altı aydır yeniden eğitim kamplarında alıkonulmaları nedeniyle hane içindeki erkek emeğinin kaybolduğunu ifade etmiştir. Bu ailelerin mali zorluklarla boğuştuğunu aktaran memur, "Bu sorunu çözmek için, ilçe yönetimi kadın ve çocukları pamuk toplama [ve diğer zorlu işler] için Aksu şehrine gelmelerini sağlandığını" aktarmıştır. Yalnızca kendi ilçesinden yaklaşık 280 kişinin bu işlerde çalışmak üzere gönderildiğini açıklayan memur, bu işlerin, Karakaş ilçe yetkilileri tarafından atanan denetçiler tarafından denetlendiğini ve katılmayı reddetmeleri halinde yeniden eğitim kamplarına yerleştirilme ihtimalinin bulunduğunu ifade et-

miştir.^{XXIV} Memura göre, pamuk toplama ve diğer çeşitli sorumlulukları içeren emek, yeniden eğitim girişiminin bir parçası olmaktan çok ailelerin kendi çıkarları için uygulanmaktadır. Ancak köle işçilik politikasının, seçim hakkı tanınmadan Doğu Türkistanlı kadınları ağır şartlarda, insani olmayan koşullarda çalışmaya zorlaması bu politikanın Doğu Türkistanlı kadınların ve ailelerin yararına olduğunu söylemeyi güçleştirmektedir.

Fabrikalarda zorla köle işçilik yaptırılan Doğu Türkistanlı genç kızların aynı zamanda iş çıkışlarının engellendiği ve fabrika yerleşkesindeki yatakhanelerde kalmaya zorlandığı da ifade edilmiştir. "Öğretmen" adı verilen köy ve fabrika yetkilileri tarafından gözetlenen ve disipline edilen işçilerin adeta köle gibi sıraya dizildiği, emirlerine uyulmadığı takdirde işçilere sopa ile fiziksel saldırıda bulunulduğu kaydedilmiştir. Sürekli korku içinde ve acımasız şartlar altında çalışan genç Doğu Türkistanlı kadınların temel özgürlüklerinin, insan ve özlük haklarının köle işçilik koşullarında ağır bir şekilde ihlal edildiği ortaya çıkmıştır.

Doğu Türkistanlı Kadınların Kamp Şahitliği

Doğu Türkistan'da bulunan toplam kamplarında 2017'den bugüne 3 milyonu aşkın Doğu Türkistanlı tutulduğu ve halen bu kamplarda milyonlarca Doğu Türkistanlı tutulmaya devam edildiği bilinmektedir. Kamplarda zorla tutulan Doğu Türkistanlıların çeyreğinin kadınlardan oluştuğu tahmin edilmektedir. Birçok Doğu Türkistanlı kadının toplam kamplarında yaşadıklarını kamuoyuna duyurmaya çalışması sayesinde yayınlanan raporlarda keyfi tutuklama, aç bırakma, cinsel taciz, işkence, zorla tıbbi müdahale, politik endokrinasyon ve asimilasyon gibi birçok ortak suçun yer aldığı ve sistematik bir şekilde kadınları kont-

rol etmek üzere farklı araçların kullanıldığı görülmüştür. Doğu Türkistanlı kadın ve kız çocuklarının maruz kaldığı insan hakları ihlalleri, özellikle cinsel şiddet içeren suçlar açısından farklılaşmaktadır. Kamplardan kurtulan birçok kadının şahitliği; cinsel aşağılama, işkence, zorla kürtaj, taciz ve tecavüz gibi çok çeşitli cinsel suçların Çin hükümeti tarafından uygulandığını ortaya koymaktadır.

Kamlara hapsedilen kadınların kamplarda tutulma sebebi olarak meşru bir suç isnat edilmeden ve herhangi bir açıklama yapılmadan, sadece "polisle görüşmeleri gerektiği" bildirilerek ansızın alıkonduğu kaydedilmiştir.^{xxv} Kamplarda alıkonulan Doğu Türkistanlıların kamp yetkilileri tarafından "dönüştüğüne ve eğitildiğine" inanılmadığı sürece kurtulma imkânı bulunmadığı ve bu kararın neye göre verildiğinin bilinmediği aktarılmıştır.^{xxvi} Aynı zamanda kam-

pa alınmak üzere tutuklanırken veya tutuklandıktan sonra avukat tutmalarına yahut karara itiraz etmelerine herhangi bir hak tanınmamaktadır. Uluslararası Af Örgütü'nün kamplara alınan veya akrabaları alınmış 100'den fazla Doğu Türkistanlı ile yaptığı görüşme kamplarda işkence görmenin yaygın bir durum olduğunu ortaya koymuştur.^{xxvii} BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ise yayınladığı raporda toplama kamplarının durumunun endişe verici olduğuna ve işkence, zorla tıbbi müdahale de olmak üzere geniş ekseninde insan hakları ihlalleri yaşandığına dair yeterli delil bulunduğu kanaat getirmiştir.^{xxviii}

Kamp şahitlerinin aktarımlarına göre fiziksel şartları bir insanın sağlıklı bir şekilde yaşamasına hiçbir şekilde imkân vermeyen bu kamplardaki yemeklerin insanları hasta edecek kadar kötü olduğu, tuvaletlerini kaldıkları odanın içinde açık bir yere yapmak zorunda oldukları, bir kişilik yatılacak yerleri 2-3 kişi ile paylaştıkları, kimi zaman uyumalarına dahi imkân verilmediği aktarılmıştır.^{xxix} Kamplarda özellikle hacca giden, yurtdışına çıkan, çok çocuk sahibi olan Doğu Türkistanlıların, başörtülü kadınların tutuklandığı kamp şahidi kadınlar tarafından aktarılmıştır. Bu durum Çin devleti tarafından makbul görülmemeyen dini, sosyal pratiklerin ve ibadetlerin nasıl kriminalize

edildiğini ve Doğu Türkistanlı vatandaşları fişlemek üzere kullanıldığını ortaya koymaktadır. Kamp şahidi kadınlardan biri olan Tursunay kampta kaldığı süre boyunca kamptakilere namaz kıldıkları, oruç tuttıkları için sürekli hapse gideceklerinin söylendiğini aktarmıştır. Tanıklar, kamplarda kendini cami imamı olarak tanıtan kişilerin Doğu Türkistanlılara Allah'a inanmamaları, başlarını örtmemeleri ve onları ancak Xi Jinping ve ÇKP'nin kurtarabileceğini anlatan vaazlar verdiğini ve sık sık marşlar ve sloganlar üzerinden bireylerin zihinlerinin dönüştürülmeye çalışıldığını aktarmıştır. Kampta yaşanan baskı, taciz ve şiddete direnmeye çalışan kadınları polisin vurmakla tehdit ettiği aktarılmış; kara oda denilen uygulama ile gözlerden uzak karanlık bir odada, kampta kalan diğer kadınların şahit olamayacağı şekilde odaya alınan Doğu Türkistanlı kadınlara çeşitli işkence, taciz, tecavüz gibi cinsel şiddet eylemleri uygulandığı ifade edilmiştir.

Toplama kamplarına hapsedilen Doğu Türkistanlı kadınlardan olan Gülzire Oğulhan, Çinli bir polis tarafından "yeniden eğitilmesi gerektiği" gerekçesiyle 15 günlüğüne dersler alacağı söylenerek 2017 yılında tutuklanmıştır. Söylenenin aksine 437 gün boyunca bir fabrika ve çeşitli "yeniden eğitim merkezlerinde" alı konulan Oğulhan, daha öncesinde

tuvalette iki dakikadan fazla kaldığı için elektrik şok verilmiş bir kadının abdest almasına izin verdiği için elleri kelepçelenmiş ve tanesi bir peniye kışlık eldivenler yapmaya zorlanmıştır.^{xxx} Çin devleti “yeniden eğitim” süreçlerinin iki hafta sürdüğünü iddia etse de aylar ve yıllar boyunca çeşitli kamplar ve merkezlerde tutuklanarak dehşet verici koşullarda ve baskı altında endokrinasyon ve şiddete maruz kalan yüzlerce Doğu Türkistanlının şahitliği medyaya yansımış ve halen yansımaktadır.

Bu kamplarda tutulmuş Tursunay gibi birçok Doğu Türkistanlı’ya ne için verildiği açıklanmayan ilaçlar verilmiş, iğneler yapılmış ve bu uygulamalar için medikal bir gerekçe veya açıklama sunulmamıştır. Hem bedensel hem de psikolojik olarak sistematik bir şekilde zayıflatılan bu insanlar kötü koşullar ve zorla yapılan tıbbi müdahaleler sebebiyle çeşitli hastalıklarla mücadele etmiş, tıbbi denek muamelesi görmüştür. Kamp yetkilileri tarafından acımasız koşullar ve propagandanın etkisi altında benliklerini kaybetmeleri için ellerinden gelen yapılmıştır. Sürekli aç bırakılan, uykusuz bırakılan, tıbbi bir deneğe dönüştürülen kadınlar, kötü muamele ve baskı mekanizmalarının ötesinde cinsel suçlara da maruz bırakılmıştır. Çin devletinin cinsiyet faktörünü de temel alarak baskı ve şiddeti araçsallaştırdığı açıktır. Cinsiyet

temelli ayrımın da etkisiyle maruz kalınan cinsel şiddet, tecavüz, zorunlu kısırlaştırma, zorunlu doğum kontrol uygulamaları Doğu Türkistanlı kadınlara karşı her türlü şiddeti uygulamanın sözde eğitim sürecinin bir parçası olduğunu göstermiştir. Kampta tutulan kadınlara karşı uygulanan şiddet, baskı, propaganda birçok kadının akli dengesini kaybetmesine, hastalanmasına, bilinç kaybı yaşamasına ve bayılmasına sebep olmaktadır. Uzun süre bu muameleye maruz bırakılan kadınlar adeta ölüme terk edilmiş ve bu kadınların birçoğu nihayetinde dayanamayıp yaşamalarını kaybetmişlerdir. Kamp şahitlerinden Tursunay Ziyavudun birçok kadının acıyla baş etmekten ve karınlarını doyurmaktan başka bir şey düşünemez hale geldiğini aktarmıştır.

Tursunay’ın ve birçok başka kadının şahitliği doğrultusunda aktarılan Kara Oda uygulaması ise toplama kamplarının en zalim uygulamalarından biridir. Tursunay her gece Çinli yetkililerin, bu Kara Oda’da kadınlara tecavüz ettiğini ifade etmiştir. Herhangi bir açıklama yapılmadan buraya götürülen ve çeşitli cinsel şiddet biçimine maruz kalan binlerce kadın olduğu tahmin edilmektedir. Bu odada yaşananlar kapalı kapılar ardında yaşandığı için yapılan işkencelerin ve zulmün sınırı bilinmemektedir ancak bu odaya götürülen Tursunay’a uy-

günlük toplu tecavüz, aşağılayıcı ve yaralayıcı cinsel suçlar, bu odada işkence için hiçbir sınır tanınmadığının bir örneğidir. Bu durum Çin devletinin, Doğu Türkistanlı kadınları kontrol ederek uysal bedenlere dönüştürülmek için cinsel suçları, toplumsal cinsiyet temelli şiddeti de kullandığını ortaya koymaktadır.

Mihrigül Tursun 2015-2018 yılları arasında üç kere toplama kamplarına alınmış bir Doğu Türkistanlı kadındır. Doğu Türkistanlı kadınların toplama kamplarındaki tecrübesini daha iyi anlayabilmek adına yaşadıklarına kendisinin ağzından yer veriyoruz.

"16 Nisan 2017'de bir polis beni tekrar 'konuşmaya' çağırdı. Birkaç soru soracağını söyledi ve beni Çerçen Emniyet Müdürlüğü'ne götürdü. Orada bir evde üç

gece gündüz tuttular. Uyumama izin vermeden sürekli sorguladılar. Neden Arapça öğrendiğimi, neden Çin'de kalmadığımı, neden yurtdışına gittiğimi, Uygurlardan kimleri tanıdığımı, Han Çinlilerinden kimleri tanıdığımı sordular. Ben Çin'e karşı yanlış, hiçbir bir şey yapmadığımı, sadece lisans eğitimi almak için yurtdışına gittiğimi ve mezun olduktan sonra memleketime dönüp burada çalışmak niyetinde olduğumu söyledim. Onlar benim neden başörtü taktığımı sordular. Ben Mısır'daki yaygın kültürün bu olduğunu, memleketime döndüğümde takmadığımı ve Müslüman olduğum için taktığımı söyledim.

Polisler beni çok dövdüler; acıya dayanamayıp bayıldığımda yüzüme su döküp tekrardan dövüyorlardı. Bana çok kötü şeyler söyledi. Bana annemin ve çocuklarımdan öldüğünü, babamın hapse atıldığını söylediler. Meğer yalan söylüyorlarmış. Ardından polisler saçlarımı kazıdı, beni "karanlık odaya" götürdüler. Kafamın üzerine, kabloları olan metal bir elektrikli cihaz geçirdiler ve oradan tüm bedene elektrik verdiler. Beni öldüreceklerini düşünmüştüm. Elektrikli açarken başımdan geçen

elektrik akımının sesi geliyordu. Vücudum çok acayip kötü bir duruma geliyordu. Damarlarımdan, kemiklerime kadar elektriği her yerde hissediyordum. Böyle elektrik şoku verilerek işkence gördüğümde, ölümün bunları yaşamaktan daha iyi bir şey olduğunu düşünüyordum. Bu acıya dayanamayıp "Lütfen beni öldürün" dedim. Polisler ise: "Öyle kolay ölmek yok. Mısır'da neler yaptığını söyleyeceksin!" dedi. Ben, "Mısır'da sadece eğitim almıştım. Başka hiçbir şey yapmadım. Mısır'da ne kadar Uygur olduğunu bilmiyordum" dedim. Polisler tekrar elektrik verdi. Ben acıdan "Ya Allah!" demişim. Onlar hemen elektriği durdurdu ve bana, "Sen Allah mı dedin? Senin Allah'ın nerede? Ona söyle gelsin. Benden daha güçlü ise seni benim elimden kurtarsın seni. O nerede? Eğer o seni koruyabiliyorsa sen neden buradasın? Gelsin seni kurtarsın hadi." dedi. Sonra ben acıdan kendimi kaybettim."^{xxxI}

Gülbahar Jalilova, Doğu Türkistan'da kurulan toplama kamplarında 1 yılı aşkın bir süre alıkonmuş Doğu Türkistanlı kadınlardan biridir. Kendisinin ve kaldığı koğuştaki diğer kadınların deneyimini kendi ifadesiyle paylaşıyoruz.

"22 Mayıs günü polisler beni polis merkezine götürdü. Sabah saat 8:00'den öğleden sonra 14:30'a kadar benim telefonumu aldılar ve inceleme yaptılar. Telefonumdan hiçbir problem çıkmayınca, beni bodrum katına indirdiler, sorguya aldılar. Birinci sorusu "Sen Türkiye'ye gitmişsin, orada kimler ile görüştün?" oldu. Ben "Kazakistan vatandaşıyım, ben Türkiye'ye gitmedim." dedim. Sonra önüme Çince bir evrak koydular ve imzalamamı istediler. Ben imza atmadıktan sonra saat 23:30'da beni No.3 Hapishanesi'ne (三刊) götürdüler. Beni oraya götürdüğünde kadınlar da erkekler de vardı. Onların önünde kıyafetlerimi çıkarttılar. Sarı renkli gömlek ile bir spor pantolonu verdiler. Her yerimi kontrolden geçirdiler. Benden idrar ve kan aldılar, yine

hamilelik testi yaptılar. Sonradan hamile kadınların karnındaki çocuğu düşürüp öyle hapisaneye attıklarını öğrendim. Yüzümün her taraftan fotoğrafını çektiler. 704 numaralı koğuşa götürüldüm. Kapıyı açtılar ve beni iterek odaya soktular.

Odada çok küçük zayıf ışıklı bir lamba vardı ve her zaman açık kalıyordu. Sadece benim kaldığım odada 40 kadın vardı. Yirmi kadın iğne gibi ayakta bekliyordu. O zaman henüz kadınların saçlarını kazımamışlardı. Hepsinin saçları uzamış, berbat görünüyordu. Odadaki kadınların yarısından fazlasının ellerindeki kelepçe ayağındaki prangaya zincirle bağlıydı. Ben nereye getirildiğimi bilememiştim. Burası delilerin kaldığı bir oda mı diye düşündüm. Bağırardım, çığlık attım. Koğuştaki bir kadın bana, "Ağlama, ağlarsan çok ağır cezalar verilecek." dedi.

Öyle bir odada kaldım ki penceresi yoktu. Elimdeki resimde odada belki 15 kişi oturuyordur. Ama biz 40 kişi kalmıştık. Tuvalet aynı odadaydı. Hepimiz tuvalete bakarak oturuyorduk. Kadınlar tuvalete oturduğunda ve kalktığında her yeri görünüyordu. Mecburduk. Çok sağlıksız şartlarda kalıyorduk. Orada 20

kilo zayıfladım. Kampta kadınların adet döneminde kullanmaları için adet peti gibi bir şeyler vermiyorlardı. Orada karnımız aç yatıyorduk. Hepimizin vücudu yara olmuştu. Saçlarımız bitlendi. Saçlarımızı kazıdılar. Her on günde bir polisler geliyordu. Bizi çırılçıplak soyuyorlardı. Üç erkek polis kapının yanında ellerinde silahlarıyla duruyordu. Kapı açılıyor, sonra 10 kadın polis içeriye giriyordu. Ellerimizi başımızın üstüne koyup oturtturuyorlardı. Bizi bir yerlere bir şeyler yazdık mı, bir şeyler sakladık mı diye kontrol ediyorlardı. Çırılçıplak üç kez elimizi başımıza koymuş vaziyette otur-kalk yaptırıyorlardı. Yeni doğum yapan kadınlar doğum yaptığı gün hastaneden hapisaneye getiriyorlardı, çocukları ise hastanede kalıyordu. Kadının sütleri akıyordu. Bu olay bana çok ağır gelmişti. Sütleri akıyor, çocuklarına veremiyorlardı. Çocuğu hastanede kaldığı için anneler bebeklerinin ne durumda olduğunu bilmiyordu.

Her gün Çin Komünist Partisi'ne teşekkür ediyorduk. Komünist partinin marşları söyletiliyordu. Sabahları o marşları söylemezsek en basiti bize yemek vermiyorlardı. Öğlen ve akşam da aynı şarkıları söylüyorduk. Haftada bir kez Xi Jinping'in

resmine 20 dakika baktırılıyor-
duk. Her hafta partiye olan te-
şekkürümüzü, bundan sonra iyi
bir hayat yaşayacağımızı, bun-
dan sonra çocuklarımıza Çince
eğitim vereceğimizi, Çin'in dün-
yadaki yerinin birinci sırada ol-
duğunu ve çocuklarımızı Uygur
okullarına göndermeyeceğimizi
ifade eden "pişmanlık" yazıları
yazdırıyorlardı. Haftada bir gün
gelip bize iki tane ilaç veriyor-

lardı. Ne ilacı, ne için veriyorsu-
nuz diye soramıyorduk. Kapının
küçük penceresinden ilacı alıp
içiyorduk. İçene kadar gitmi-
yorlardı. 10 günde bir kolumuza
iğne yapıyorlar, kan alıyorlardı.
Bedenimize nasıl bir şey enjek-
te edildiğini bilmiyorduk. Sonra
öğrendik ki bu ilaçlar ardından
kamptaki kadınların adetleri
kesilmiş, acı ve açlık gibi şeyleri
bile hissetmemeye başlamışlar."

Doğu Türkistanlı Kadınların Bedenleri Üzerinden Yapılan Nüfus Politikaları

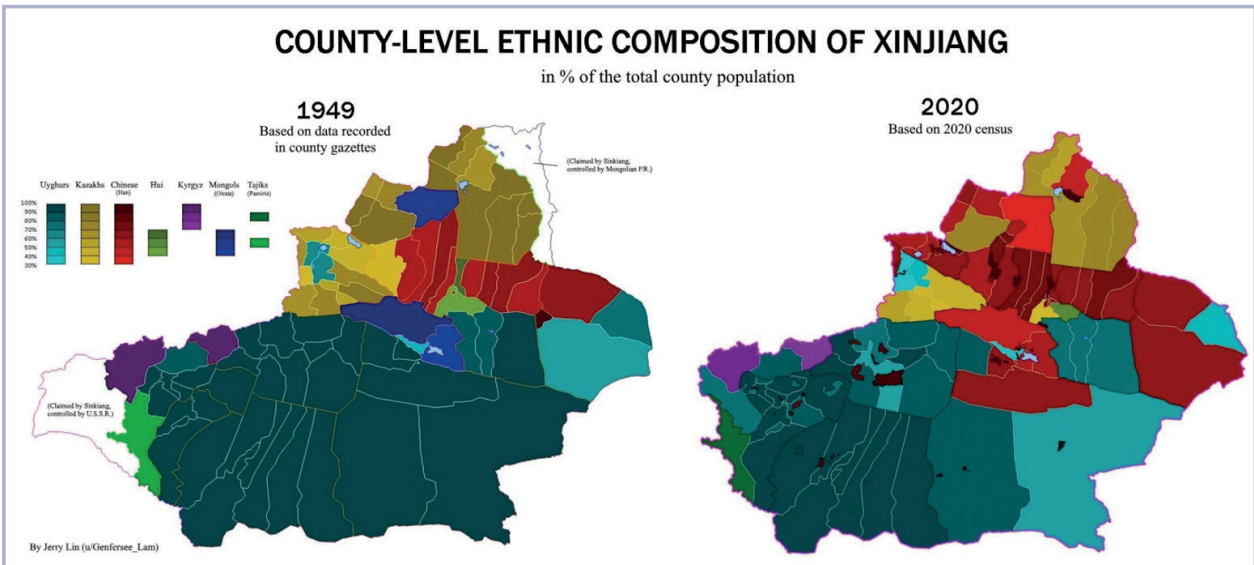
Çin devleti, hâkim olduğu toprak-
larda yürüttüğü nüfus transferle-
ri, sosyal mühendislik politikaları ve
yerleşim faaliyetleri üzerinden çeşitli
bölgelerde nüfusu Çinlileştirme üye-
rine çalışmıştır. Çin devleti tarafın-
dan açıklanan verilere göre 2010 yılı
ile 2020 yılı arasında Doğu Türkistan
bölgesinde yaşayan Han Çinli de-
mografisi, 245 binden 445 bine yük-
selerek iki katına çıkmıştır.^{xxxii} Doğu
Türkistan'da yaşayan nüfusun etnik
dağılımı üzerine yapılan araştırmal-
arda 1950'lerden 2020'ye bölgede
sistemik bir şekilde artan Han Çinli
nüfus oranı ve azalan Doğu Türkis-

tanlı nüfus oranı göze çarpmaktadır.
^{xxxiii} ÇKP hükümeti kontrol ve baskısı-
nı, nüfus mühendisliği ve aile planla-
ma alanlarında en sıkı şekilde gös-
termekte ve birçok sosyal politikasını
hedeflediği demografik ve toplumsal
dönüşüm doğrultusunda şekillendir-
mektedir. Çin devletinin, kendi nüfus
projeksiyonu doğrultusunda ortaya
koyduğu aile planlama politikaların-
dan biri de geç evlilik, geç hamileliği
teşvik etme ve her ailede tek çocuğu
zorunlu tutma üzerine kurulmuştur.
Bu politika, Çin'in genelinde bir nüfus
planlama stratejisi olarak uygulan-
mış olsa da zamanla bu uygulama

esnemiştir. Buna karşın Doğu Türkistan'da daha sıkı bir şekilde halen uygulanmaktadır. 1982'den beri Çin'in önemli bir milli politikası olarak uygulanan bu planlama sonucunda zaman içerisinde genç nüfus artışı ivme kaybetmiş ve Çin nüfusu yaşlanmaya başlamıştır. Bu sebeple Çin 2018'den itibaren bu politikada değişikliğe gitmiş, tek çocuk kısıtlamalarını kaldırmış ve Han Çinlileri daha çok çocuk yapmaya teşvik etmiştir. Ancak bu değişiklik Doğu Türkistan bölgesinde aynı şekilde esnetilmemiştir. Aynı yıllarda Doğu Türkistan'da tek çocuk politikası halen sıkı bir şekilde uygulanmaya çalışılmış ve bu politikanın ihlali halinde ciddi cezalar uygulanmıştır. Birçok Doğu Türkistanlının şahitliğine göre Çin devleti, çok çocuk sahibi olmayı Doğu Türkistanlılar için toplama kamplarına götürülme sebebi olarak saymıştır. Tek çocuk politikasının Çin genelinde esnemesine ve değişmesine karşın,

Doğu Türkistan'da çocuk sahibi olma hakkının daha sıkı bir biçimde denetlenmesi ve cezalandırılması, Çin devletinin demografik bir planlama yapmaktan öte Doğu Türkistanlılara karşı özel bir baskı mekanizması kurduğunun bir göstergesidir. Çin devleti, nüfus planlama politikalarını özel olarak Doğu Türkistan halkı üzerinde daha sert bir şekilde uygulayarak ve Doğu Türkistanlı kadınların bedenleri üzerinde tahakküm kurarak Doğu Türkistan halkının soyunu tüketmeye çalışmaktadır.

Araştırmacı Adrian Zenz tarafından yapılan çalışmada 2019 yılında Doğu Türkistan'daki Çin devlet yetkilileri tarafından planlanan doğum kontrol politikaları doğrultusunda Doğu Türkistanlı kadın nüfusunun %80'ine uygulanması planlanan kısırlaştırma, RİA (rahim içi araç veya spiral) uygulamalarının bölge nüfusunu 20 yıl içerisinde üçte bir oranında azaltacağı öngörülmektedir.^{XXXIV} Çin hükümeti,

zorunlu doğum kontrol politikaları ile bölgede demografik soykırımı nüfus planlama politikaları adı altında yürütmektedir. Çin hükümetinin, Doğu Türkistan bölgesinde 3 milyondan fazla Doğu Türkistanlıyı tutuklaması ve bölgeye özel olarak katı bir şekilde doğum kontrol politikaları uygulaması, bu politikaların özel olarak Uygur nüfusu azaltmayı hedef aldığını ve etnik, ırkçı bir ayrıma tekabül ettiğini göstermektedir. Resmi Çin istatistiklerine göre 2017 yılından 2019 yılına kadar Doğu Türkistan bölgesinde doğum oranlarında yüzde 48 oranında düşüş yaşanmıştır. Her ne kadar Çin hükümeti baskıcı doğum kontrol politikaları uygulamadığını ve 3 çocuğa kadar izin verdiğini açıklasa da ifşa olan resmî belgeler birçok Doğu Türkistanlı kadının birden fazla çocuk sahibi olduğu için tutuklandığını ve cezalandırıldığını ortaya koymuştur.^{xxxv} Adrian Zenz, yayınladığı raporda bölgeden edindiği verilere,

tanıklıklara ve devlet belgelerine dayanarak Doğu Türkistanlı kadınların, resmi politika olarak sunulmasa da kısırlaştırmaya ve doğum kotalarına tabi tutulduğunu ortaya koymuştur.^{xxxvi} Çin devleti, Doğu Türkistan'daki doğum oranlarının düşmesinin bölge nüfusunu değiştirmeye yönelik olmadığını, gelir artışı ve aile planlamasının gelişmesi ile alakalı olduğunu iddia etmektedir. Ancak bağımsız birçok kaynağa göre çok çocuk sahibi olmak; gözaltına alınmak, toplama kamplarına hapsedilmek veya Çin hükümeti tarafından izlenmek için başlıca sebeplerden biri olarak görülmektedir.^{xxxvii} Bu sebeple Doğu Türkistanlı kadınlar devlet tarafından düzenli olarak gebelik kontrollerine tabi tutulmaktadır. Doğu Türkistanlı nüfusunda yaşanan dramatik düşüşün devlet eliyle yapılan demografik bir soykırım olduğunu söylemek mümkündür.

Doğu Türkistan'da Annelerinden Ayrı Tutulan Çocuklar

1986 yılından beri Çin devleti tarafından uygulanan Aile Planlama Politikası, Doğu Türkistanlı kadınların çocuk sahibi olma hakkını gasp ettiği gibi, köle işçilik ve toplama kampı uygulamaları ile Doğu Türkistanlı annelerin çocuklarını özgürce büyütme hakkını da gasp ederek ebeveynlik hakkını ihlal etmiştir.^{xxxviii} Yüzlerce Uygur çocuğun "kaybolması" ve ailelerinden, annelerinden sistematik olarak ayrı tutulan çocukların Aile Planlama Politikaları doğrultusunda devlet yurtlarına teslim edilmesi, Doğu Türkistanlı çocukların bütün aile bağlarından kopuk, anne ve babalarından habersiz büyümelerine sebep olmaktadır. Doğu Türkistan'da, Çin hükümeti tarafından uygulanan zulüm politikalarının en acı sonuçlarından biri, toplama kamplarında tutulan ebeveynlerinin çocuklarının ailelerinden ayrılmak zorunda kalması ve devlet yetimhanelerinde gözetim altında yaşamasıdır. Ebeveynleri kamplarda tutulan çocukların devlet tarafından yatılı okullara gönderilmeleri Doğu Türkistanlı yeni nesillerin Çin devleti altında kendi dillerinden, inançlarından, kültürlerinden kopuk bir nesil olarak yetişmesine zemin yaratmaktadır. Anne babasız ve kendi kültürlerinden kopuk bir şekilde

Çin devleti endoktrinasyonu altında yetişen çocuklar kimliksiz, öz kültürlerini tanımadan, ailelerinden uzakta kim olduklarını bilmeden yetişmekte ve Çinleştirilmektedir. Bu durum Çocuk Haklarının ve Aile yaşamına saygı hakkının açık bir ihlalidir. Bir toplama kampı tanığı olan Gülbahar Celilova, aynı hücrede kaldığı bir kadının doğum yaptığı günün ardından doğrudan kampa alındığını, ancak çocuğunun kendisinden koparılarak hastaneye bırakıldığını ifade etmiştir.^{xxxix} Bu durum bir bebeğin gelişiminde psikolojik ve fiziksel gelişimi için anne ile bağının kritik bir öneme sahip olduğu dönemini yalnız bir şekilde geçirmesine ve sağlıklı bir büyüme geçirmemesine sebep olmaktadır. Aynı şekilde Aile Planlama Politikası doğrultusunda Nüfus Planlama Ofisi ekibinin, Doğu Türkistanlı ailelerin yeni doğan bebeklerine, belirlenen çocuk sayısını aşmış olma nedeniyle el koyduğu aktarılmıştır.^{xi}

Ailelerinden ayrılan ve devlet tarafından yönetilen yetimhanelere yerleştirilen Doğu Türkistanlı çocuklar Çin devletinin soykırım uygulamalarının ortasında anne babalarından ayrı, gerçek bir aile ortamı tecrübe etmeden, ait oldukları dini ve milli

topluluktan ayrı kalmış yetimler olarak büyümektedir. Çin devleti tarafından belirlenen yetimhanelerde büyümek zorunda bırakılan Doğu Türkistanlı çocuklar, etnik ve dini kimlikleri unutturularak, Çin devletine ve devlet ideolojisine tabi olacak şekilde yetiştirilmektedir. Aile planlama ve nüfus planlama politikaları doğrultusunda uygulanan sosyal mühendislik çalışmaları, genç Doğu

Türkistanlı kuşaklar üzerinden Çin devletine itaat eden nesiller yetiştirmeye odaklanmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesini ve birçok ebeveyn hakkını ihlal eden yetimhane ve yatılı okullar, çocuğun ve ailenin inanç ve kimliğine karşı ayrımcı muamelelerde bulunmakta, özellikle sonradan ailelerinden koparılan Doğu Türkistanlı çocukların psikolojilerinde geri dönülmez hasarlar yaratmaktadır.^{XII}

Ne Yapılmalı?

Somut deliller ve binlerce şahitlik doğrultusunda kanıtlanan insan hakları ihlalleri ve insanlık dışı uygulamalardan sorumlu olan Çin hükümeti, temel özgürlüklerin korunması ve insan haklarının garanti altına alınması konusunda uluslararası topluma verdiği taahhütleri hatırlamalıdır. Yaşanan insan hakları ihlallerinin engellenmesi, insanlığa karşı suçların cezalandırılması için uluslararası kamuoyunun ortak bir tavır alarak Çin hükümetini hesap vermeye ve gerçekleri açıklamaya çağırması gerekmektedir. Dünya barışını ve güvenliğini korumak üzere kurulmuş Birleşmiş Milletler başta olmak üzere, insan haklarını bir değer olarak kabul etmiş tüm kurum ve organizasyonların Doğu Türkistan'da hala yaşanmakta olan soykırıma

karşı Çin hükümetine somut bir tavır alması gerekmektedir. Baskı, karartma ve sansür üzerinden haberleşme ve ifade özgürlüğünü hiçe sayarak Doğu Türkistan halkının yaşadıklarını gizlemeye çalışan Çin hükümeti, kapılarını tarafsız insan hakları izleme örgütlerine açmalı ve bölgede neler yaşandığını tüm şeffaflığıyla kamuoyuna açıklamalıdır.

Doğu Türkistanlı kadınların özneliğini ve varoluşunu yok sayan, kendi politikalarını dayatarak özgür bir birey olma potansiyelini kısıtlayan Çin hükümetine karşı özel bir kadın dayanışma ağı oluşturulmalı ve dünyanın dört bir tarafındaki kadınların bu zulme karşı tek bir ses olması sağlanmalıdır. Bunun için yapılması gerekenler:

- Doğu Türkistanlı kadınların yaşadığı zulüm uluslararası kamuoyunda daha çok gündem edilmelidir.
- Çin devletinin Doğu Türkistanlı kadınların bedenleri üzerinden yaptığı politikalara karşı tüm kadın örgütleri birleşmeli ve Çin hükümetinin hesap vermesi talep edilmelidir.
- Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi, Çin hükümetinin Doğu Türkistanlı kadınlara karşı uyguladığı baskıcı politikalara karşı ortak tavır alınması için sivil toplum üyeleriyle etkili işbirlikleri kurmalıdır.
- Çin hükümetine karşı kadın hakları konusunda iyileştirilmeler yapılması için yaptırım uygulanmalıdır.
- Zorla işçilik, zorla kısırlaştırma, zorla etnik gruplar arası evlilik, tecavüz, cinsel şiddet, ayrımcılık ve baskı gibi insan hakları ihlallerinin ifşa edilmesi ve Doğu Türkistanlı kadınların koruma altına alınması için gerekli önlemler oluşturulmalıdır.
- Köle işçilik sebebiyle annelerinden ayrılan ve Çin devletinin belirlediği yetimhane ve yatılı okullara yerleştirilen Doğu Türkistanlı çocuklar, sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi için annelerine ulaştırılmalıdır. Bölgedeki zulüm ve baskı sebebiyle topraklarını terk etmek zorunda kalan annelerin çocuklarını bulabilecekleri bir veri tabanı oluşturulmalı ve ailelerin tekrar birleşmesi için uluslararası alanda ortak bir girişim başlatılmalıdır. İnsan haklarına korumayı ilke edinmiş ülkeler ve sivil toplum kuruluşları ortaklaşa bir şekilde çalışarak, Çin devletine parçalanmış aileleri kavuşturması için talepte bulunulmalıdır.

Son Notlar

- ⁱ “China Steps Up & ‘Strike Hard’ Campaign in Xinjiang,” Radio Free Asia, September 1, 2014, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/strike-hard-01092014172927.html>.
- ⁱⁱ United Nations High Commissioner for Refugees, “Refworld | China Runs Region-Wide Re-Education Camps in Xinjiang for Uyghurs and Other Muslims,” Refworld, accessed August 23, 2023, <https://www.refworld.org/docid/5a9427664.html>; “Up to One Million Detained in China’s Mass ‘Re-Education’ Drive,” Amnesty International, September 24, 2018, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/09/china-up-to-one-million-detained/>; Ben Westcott Xiong Yong, “China Legalizes Xinjiang ‘re-Education Camps’ after Denying They Exist,” CNN, October 10, 2018, <https://www.cnn.com/2018/10/10/asia/xinjiang-china-reeducation-camps-intl/index.html>.
- ⁱⁱⁱ Paul Mozur, “One Month, 500,000 Face Scans: How China Is Using A.I. to Profile a Minority,” The New York Times, April 14, 2019, sec. Technology, <https://www.nytimes.com/2019/04/14/technology/china-surveillance-artificial-intelligence-racial-profiling.html>.
- ^{iv} Qiuqing Tai, “China’s Media Censorship: A Dynamic and Diversified Regime,” *Journal of East Asian Studies* 14, no. 2 (August 2014): 185–209.
- ^v Adrian Zenz, “The Xinjiang Police Files” (Victims of Communism Memorial Foundation, May 24, 2022), <https://www.xinjiangpolicefiles.org/>.
- ^{vi} Stephanie Nebehay, “China Rejects Genocide Charge in Xinjiang, Says Door Open to U.N.,” Reuters, February 22, 2021, sec. APAC, <https://www.reuters.com/article/us-china-rights-idUSKBN2AM1UX>.
- ^{vii} Adrian Zenz, “‘End the Dominance of the Uyghur Ethnic Group’: An Analysis of Beijing’s Population Optimization Strategy in Southern Xinjiang,” *Central Asian Survey* 40, no. 3 (June 8, 2021): 291–312, <https://doi.org/10.1080/02634937.2021.1946483>.
- ^{viii} Xiong, “China Legalizes Xinjiang ‘re-Education Camps’ after Denying They Exist.”
- ^{ix} “Up to One Million Detained in China’s Mass ‘Re-Education’ Drive.”
- ^x “Major Events Preceding the Construction of Re-Education Camps” (The University of British Columbia, 2020), <https://xinjiang.sppga.ubc.ca/timelines/reeducation-camps/>.
- ^{xi} Sean R. Roberts, “The Biopolitics of China’s ‘War on Terror’ and the Exclusion of the Uyghurs,” *Critical Asian Studies* 50, no. 2 (June 12, 2017): 232–58, <https://doi.org/10.1080/14672715.2018.1454111>.
- ^{xii} “Çin, Türkiye’de yaşayan Uygur Türklerini nasıl tehdit ediyor?,” OHA - Kırım Haber Ajansı, August 14, 2023, <https://www.qha.com.tr/ozel-haber-roportaj/cin-turkiye-de-yasayan-uygur-turklerini-nasil-tehdit-ediyor-476801>.
- ^{xiii} “The Report on Human Rights Violations by China against Women in East Turkistan” (Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği, March 4, 2022), <https://www.ethrw.org/the-report-on-human-rights-violations-by-china-against-women-in-east-turkistan/>.
- ^{xiv} “Chinese City Bans Islamic Beards, Headwear and Clothing on Buses,” The Gu-

- ardian, August 6, 2014, sec. World news, <https://www.theguardian.com/world/2014/aug/06/chinese-city-bans-islamic-beards-headwear-and-clothing-on-buses>.
- xv Chien-peng Chung, "China's 'War on Terror': September 11 and Uighur Separatism," *Foreign Affairs* 81, no. 4 (2002): 8-12, <https://doi.org/10.2307/20033235>.
- xvi Yasmin Khatun Dewan, "How China Is Using Fashion to Erase Uighur Identity," *Middle East Eye*, December 17, 1997, <https://www.middleeasteye.net/opinion/how-china-working-erase-uighur-identity>.
- xvii Catherine A. Traywick, "Chinese Officials Ask Muslim Women to Unveil in the Name of Beauty," *Foreign Policy*, November 26, 2013, <https://foreignpolicy.com/2013/11/26/chinese-officials-ask-muslim-women-to-unveil-in-the-name-of-beauty/>.
- xviii Timothy Grose, "Beautifying Uyghur Bodies: Fashion, 'Modernity,' and State Discipline in the Tarim Basin," *Monde chinois* 63, no. 3 (2020): 12-29, <https://doi.org/10.3917/mochi.063.0012>.
- xix Edward Wong, "To Temper Unrest in Western China, Officials Offer Money for Inter-marriage," *The New York Times*, September 2, 2014, sec. World, <https://www.nytimes.com/2014/09/03/world/asia/to-temper-unrest-china-pushes-interethnic-marriage-between-han-and-minorities.html>.
- xx Andréa J. Worden et al., "Forced Marriage of Uyghur Women: State Policies for Interethnic Marriages in East Turkistan" (Uyghur Human Rights Watch, November 16, 2022), <https://uhrp.org/report/forced-marriage-of-uyghur-women/>.
- xxi James Leibold, "Xinjiang Work Forum Marks New Policy of 'Ethnic Mingling,'" *China Brief - The Jamestown Foundation* 14, no. 12 (June 19, 2014), <https://jamestown.org/program/xinjiang-work-forum-marks-new-policy-of-ethnic-mingling/>.
- xxii Beth Van Schaack and Maya Wang, "'Break Their Lineage, Break Their Roots': China's Crimes against Humanity Targeting Uyghurs and Other Turkic Muslims," April 19, 2021, <https://www.hrw.org/report/2021/04/19/break-their-lineage-break-their-roots/chinas-crimes-against-humanity-targeting>.
- xxiii "Facing Abuse, Teenage Uyghur Girls Are Forced to Work in a Xinjiang Garment Factory," *Radio Free Asia*, July 15, 2023, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/uyghur-forced-labor-factory-07142023151509.html>.
- xxiv United Nations High Commissioner for Refugees, "Refworld | China: Uyghur Women and Children Endure Heavy Labor amid Detentions in Xinjiang's Hotan," *Refworld*, accessed August 15, 2023, <https://www.refworld.org/docid/5a9427b4a.html>.
- xxv Tanner Greer, "48 Ways to Get Sent to a Chinese Concentration Camp," *Foreign Policy*, September 13, 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/09/13/48-ways-to-get-sent-to-a-chinese-concentration-camp/>.
- xxvi "Doğu Türkistan'da Çin Toplama Kamp-ları Raporu" (Doğu Türkistan İnsan Hak-ları İzleme Derneği, February 25, 2022), <https://www.ethrw.org/dogu-turkistan-da-cin-toplama-kamplari-raporu/>.
- xxvii Vanderklippe Nathan, "'I Felt like a Slave:' Inside China's Complex System of Incarceration and Control of Minorities," *The Globe and Mail*, March 31, 2019, ht-

tps://www.theglobeandmail.com/world/article-i-felt-like-a-slave-inside-chinas-complex-system-of-incarceration/; "Up to One Million Detained in China's Mass 'Re-Education' Drive."

xxviii "OHCHR Assessment of Human Rights Concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China," Country Report (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, August 31, 2022), <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ohchr-assessment-human-rights-concerns-xinjiang-uyghur-autonomous-region>.

xxix "410. Koğuşun Hikayesi" (Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği, March 6, 2021), <https://www.ethrw.org/410-kogusun-hikayesi/>.

xxx Nathan, "'I Felt like a Slave:' Inside China's Complex System of Incarceration and Control of Minorities."

xxxi "410. Koğuşun Hikayesi."

xxxii İrfan Tatlı, "Çin'in Doğu Türkistan'a Yönelik Nüfus Mühendisliği: Çinileştirme Politikası Devam Ediyor!," Analiz (Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, October 2022), <https://umhd.org.tr/page/cin-in-dogu-turkistan-a-yonelik-nufus-muhendisligi-cinilestirme-politikasi-devam-ediyor/750>.

xxxiii "Xinjiang Population Dynamics and Data," Government Document, September 2021, https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202109/26/content_WS615016cfc6d0df57f98e0e16.html.

xxxiv Adrian Zenz, "Sterilizations, IUDs, and Mandatory Birth Control: The CCP's Campaign to Suppress Uyghur Birthrates in Xinjiang" (The Jamestown Foundation, June 2020), <https://jamestown.org/>

product/sterilizations-iuds-and-mandatory-birth-control-the-ccps-campaign-to-suppress-uyghur-birthrates-in-xinjiang/.

xxxv Nikhil Pandey, "As Chinese Couples Get Approval for 3 Kids, Uighur Women Still Subjected to Birth Control Horrors," WION, February 6, 2022, <https://www.wionews.com/world/as-chinese-couples-get-approval-for-3-kids-uighur-women-still-subjected-to-birth-control-horrors-388898>; "China Forcing Birth Control on Uighurs to Suppress Population, Report Says," BBC News, June 29, 2020, sec. China, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-53220713>; "Four Uyghur Women Forced to Abort Their Babies in Xinjiang," Radio Free Asia, December 30, 2013, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/abortion-12302013050902.html>.

xxxvi Zenz, "'End the Dominance of the Uyghur Ethnic Group.'"

xxxvii Greer, "48 Ways to Get Sent to a Chinese Concentration Camp."

xxxviii "The Report on Human Rights Violations by China against Women in East Turkistan."

xxxix "704. Koğuşun Hikayesi" (Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği, May 24, 2021), <https://www.ethrw.org/704-kogusun-hikayesi/>.

xl "The Report on Human Rights Violations by China against Women in East Turkistan."

xli Rushan Abbas, "The Uyghur Genocide through the Lens of the Child," Georgetown Journal of International Affairs, August 17, 2021, <https://gija.georgetown.edu/2021/08/17/the-uyghur-genocide-through-the-lens-of-the-child/>.

ETHRW

DOĞU TÜRKİSTAN İNSAN HAKLARI İZLEME DERNEĞİ

شەرقىي تۈركىستان ئىنسان ھەقلىرى كۆزىتىش جەمئىيىتى

EAST TURKISTAN HUMAN RIGHTS WATCH ASSOCIATION

مرصد تركستان الشرقية لحقوق الإنسان

/ethrw

/ethrworg

/ethrworg

info@ethrw.org

Karagümrük Mah. Sarmaşık Sokak.No: 43/1. Fatih / İstanbul

(0212) 524 69 99